

УДК 821.162.1

Юлія БУЛАХОВСЬКА

**ДЕКІЛЬКА МІРКУВАНЬ З ПРИВОДУ РОЛІ Ю. І. КРАШЕВСЬКОГО
В ІСТОРІЇ ПОЛЬСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Стаття присвячена висвітленню ролі Ю. І. Крашевського в історії польської літератури, зокрема, як основоположника прози в столітті ХІХ і як вчителя та «натхненника» польських письменників-позитивістів кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Юзеф Ігнацій Крашевський (1812 – 1887) жив порівняно довго, в усякому разі довше багатьох інших видатних польських письменників; написав і опублікував багато творів в різних літературних жанрах і, головне, фігурував начебто в різних літературних періодах історії польської літератури й культури ХІХ-го століття. Він «виник» на початку століття і брав, однак, діяльну участь ще в кінці літературного життя Польщі цієї доби¹.

Здається цілком переконливим твердження багатьох польських прозаїків загалом другої половини ХІХ-го століття і початку ХХ-го століття (скажімо, Генрика Сенкевича, Болеслава Пруса, Марії Конопніцької, особливо – Елізи Ожешко, яка прямо сказала: «Від нього беремо свій початок»). Отже, немає сумніву в тому, що саме Ю. І. Крашевський є основоположником польської прози, бо в польській літературі попереднього періоду були блискучі поети (Адам Міцкевич; Юліуш Словацький, Ципріан Каміль Норвід); блискучі сатирики (зокрема, в особі Ігнація Красицького), а от прозаїків не було².

Говорячи про письменників-позитивістів ХІХ-го століття, можна відзначити і прекрасну поезію й «малу» прозу Марії Конопніцької; потім цікаву «міську» прозу Болеслава Пруса (роман «Лялька») і дуже своєрідну історичну романістику того ж Пруса – роман «Фараон» з історії давнього Єгипту; знамениті історичні романи Генрика Сенкевича: «Хрестоносці»; його ж історичну «Трилогію» і роман «Quo vadis?» або «Камо грядеши» з історії давнього Риму. Все це «індивідуально прекрасно», але в різних тематичних ракурсах представлене і у Ю. І. Крашевського: «Давня казка» – про історичну давнину, «Графиня Козель», «Брюль».

У того же Ю. І. Крашевського знайдемо і численні «соціальні» повісті з селянського життя («Історія Савки», «Ярина», «Уляна», «Єрмола», «Хата за селом» – загалом на «українському» і «циганському» матеріалі (не випадково

¹ Brückner Aleksander. Dzie literatury polskiej w zarysie. – Warszawa. – Т. II. – 1908, nakładem Gebethnera i Wolffa. – Kraków. G. Gebethnera i Spółki. – S. 270, 278.

² Булаховська Ю. До проблеми сприйняття в Україні польської художньої прози ХІХ-го століття: Ю. Крашевський, Г. Сенкевич // Романтизм: між Україною та Польщею. Київські полоністичні студії. – К., 2003. – С. 281–289.

М. Старицький зробив потім переробку для сцен из повісті «Хата за селом» під назвою «Циганка Аза», зробивши її провідною героїнею).

Цікаві у Ю. І. Крашевського і його «Подорожні нотатки», і статті з історії й теорії літератури. Якщо оглянути творчість цього письменника, образно кажучи «з висоти пташиного лету», то в нього буде вже представлена вся тематика (польська й закордонна), яка, можливо, й краще художньо фігурує у польських видатних позитивістів. Ю. І. Крашевський, як в дзеркалі, відбивав зміни і напрямки літературної творчості у своїй художній практиці і критичних нотатках. Він був «флюгером» (у кращому розумінні) змін європейських літературних течій та й ідеологічних акцентів. Але зробивши все це, він насамперед залишався польським письменником з виразним «національним корінням».

Переконливо сказано в «Історії літератури» О. Брюкнера (*Dzieje literatury polskiej w zarysie t. II, Warszawa, 1908, nakładem Gebethnera i Wolffa*) саме на тих сторінках, де він виразно описує «вихід у світ» з провінційного шляхетського, тихого й релігійного захолустя до Вільно, де Крашевський спостерігав бурхливе суспільно-культурне життя. Деякі російські критики 20х років ХХ-го століття, наприклад, Г. Каменський в «Літературной енциклопедии» справедливо, з моєї точки зору, критикували Крашевського за «відсутність власного виразного й неповторного «письменницького обличчя» при наявній творчій обдарованості³, а І. К. Горський, навпаки, всіляко «підносив» Крашевського як автора польських історичних романів і щодо проблеми народу в них.

Я гадаю, що Ю. І. Крашевський як видатна літературна постать не потребує «піару». Його роль як гарного побутописця, – безперечна. І цілком нормально, що його ювілей у першу чергу святкує рідна Житомирщина, де він, до речі, був «очільником» Житомирського театру. Ю. І. Крашевський багато в чому близький і українській літературі ХІХ століття. Це справді видатний «трудівник» на культурній польській ниві, і можна тільки сумніватися, чи так би розвинулася польська проза позитивістів, якби ж не була вона започаткована й розвинута жанрово-тематично саме Ю. І. Крашевським?

Julia Bułachowska. Kilka uwag z powodu roli Józefa Ignacego Kraszewskiego w historii polskiej literatury

Główną treścią artykułu J. Bułachowskiej jest akcentacja roli Kraszewskiego w rozwoju literatury polskiej XIX w., jak założyciela i inspiratora bardzo pozywnego twórczości polskich pisarzy-pozytywistów końca stulecia XIX i początku XX-go.

Юлия Булаховская. Несколько ражсуждений на тему роли Юзефа Игнаця Крашевского в истории польской литературы

Статья посвящена выяснению роли Ю. И. Крашевского в истории польской литературы, прежде всего, как основоположника польской прозы в ХІХ ст., учителя и «вдохновителя» в ранних литературных жанрах выдающихся польских писателей – позитивистов конца ХІХ-го – начала ХХ-го века.

Yuliya Bulakhovska. A Few Reasonings Concerning Role of Yu. I. Krashevskiy in History of Polish Literature

The article is devoted to illumination of role of Yu. I. Krashevskiy in history of Polish literature, in particular, as a founder of prose in age of ХІХ and as a teacher and «inspирer» of Polish writers-positivists from the end of ХІХ – to beginning of ХХ ages.

³ Каменский Г. Крашевский Ю. И. // Литературная энциклопедия: В 11 т. / отв. ред. В. М. Фриче. – М. : Изд-во Ком. Акад., 1930. – Т. 5. – 768 с. – С. 545–548.